

Bolșevicii, schisma renașionistă și proletariatul de la Constantinopol

Mihail Șkarovsky, doctor în istorie, cercetător principal și arhivar șef la Arhiva centrală de stat din Sankt-Petersburg, lector la Institutul de Stat al Culturii din Sankt Petersburg, profesor la Academia Teologică din Sankt Petersburg, membru al consiliului științific din cadrul Institutului de cercetări ecleziașico-statale comparative din Berlin

Cooperarea dintre Patriarhii de la Constantinopol și bolșevici a început la câțiva ani după octombrie 1917. Această cooperare a fost reciproc avantajoasă. Dacă bolșevicii doreau să-și legitimizeze renașionistii (numiți și renovatori – membrii mișcării schismatice numite „Biserica vie” sau „Renașionismul”) cu ajutorul Constantinopolului, Fanarul dorea să se protejeze de presiunea turcilor care, de asemenea, erau interesați de relații stabile cu URSS. Într-un asemenea „triunghi” a nimerit atunci Biserica Ortodoxă Rusă, condusă de Patriarhul Tihon. Să analizăm principalele etape ale contactelor bolșevicilor cu Constantinopolul în primul deceniu după lovitura de stat din octombrie.

Cooperare indirectă

20 noiembrie 1918

Comisariatul Popular pentru Afaceri Externe a scutit de rechiziție și naționalizare clădirea reprezentanței Patriarhului Constantinopolului în Rusia (Moscova, str. Krapivensky nr. 4).

2 decembrie 1918

Departamentul juridic din cadrul Consiliului municipal al Moscovei a certificat faptul că sediul reprezentanței Patriarhului Constantinopolului în Rusia a fost exceptat de la aplicarea dispozițiilor decretului „Despre separarea Bisericii de stat”.

Ulterior, proprietățile imobiliare ale Constantinopolului în Moscova aveau să devină un obiect permanent de negociere între Patriarh și bolșevici.

Prima condamnare

5 mai 1922

Sinodul Patriarhiei de la Constantinopol a adoptat un memorandum în apărarea creștinilor persecutați din Asia și Rusia, condamnând campania bolșevicilor de confiscare a bunurilor de valoare ale Bisericii și arestarea Sanctității Sale Patriarhul Tihon al Moscovei și al întregii Rusii.

Susținerea schismei renovaționiste

9 iunie 1922

Patriarhul Constantinopolului, Meletie al IV-lea Metaxakis, a trimis o scrisoare reprezentantului său în RSFSR (Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă), Arhimandritului Iacov Dimopoulos, în care își exprima dorința ca, în anumite condiții, să trimită o delegație a Patriarhiei la Moscova pentru a participa

la congresul reprezentanților schismei renașioniste, care a fost organizat de autoritățile sovietice în mai 1922.

7 – 11 august 1922

Reprezentantul Patriarhului Constantinopolului în RSFSR, Arhimandritul Iacov Dimopoulos, a participat la congresul organizației renașioniste „biserica vie” de la Moscova ca membru de onoare al prezidiului.

29 aprilie – 9 mai 1923

Reprezentantul Patriarhului Constantinopolului în RSFSR, Arhimandritul Iacov Dimopoulos, a participat la cel de-al doilea sinod al renașioniștilor, care a hotărât să-l destituie pe Sanctitatea Sa Patriarhul Tihon al Moscovei și al întregii Rusii.

Cerere de protecție

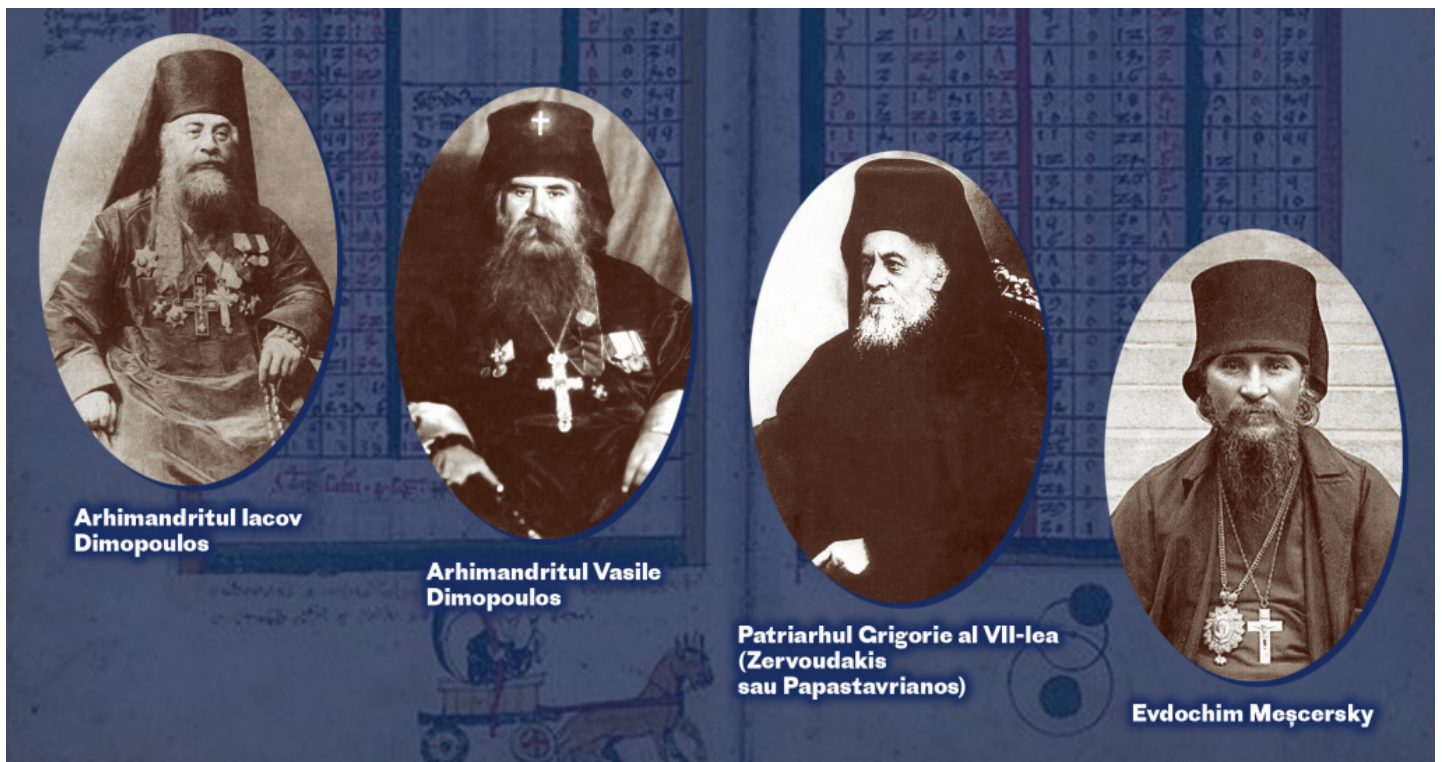
Ianuarie 1923

La începutul lui ianuarie 1923, reprezentantul Patriarhului Constantinopolului în RSFSR, Arhimandritul Iacov Dimopoulos, a apelat la Administrația ecleziastică supremă a renașioniștilor cu cererea de a media în fața „respectatei autorități sovietice” pentru apărarea drepturilor Patriarhiei Constantinopolului în fața guvernului turc.

Condoleanțe pentru moartea lui Lenin

Ianuarie 1924

La sfârșitul lui ianuarie 1924, noul reprezentant al Patriarhului Constantinopolului în URSS, ieromonahul Vasile Dimopoulos, și-a exprimat condoleanțele pentru moartea lui Lenin familiei decedatului și guvernului sovietic.

Noul calendar iulian

8 martie 1924

Patriarhul Grigorie al VII-lea (Zervoudakis sau Papastavrianos) împreună cu Sinodul său a introdus oficial noul calendar iulian în Biserica din Constantinopol. Drept răspuns la scrisoarea circulară a Patriarhului Grigorie al VII-lea privind introducerea noului calendar, Sanctitatea Sa Patriarhul Tihon al Moscovei și al întregii Rusii a adus la cunoștința Patriarhului Constantinopolului faptul că, deși a primit scrisoarea pentru introducerea noului calendar din 10 martie, în Biserica Rusă introducerea acestui calendar s-a dovedit a fi imposibilă din cauza împotrivirii hotărâte din partea poporului.

23 martie 1924

Președintele sinodului renovaționist, „mitropolitul” Evdochim Mescersky a primit, de asemenea, scrisoarea circulară de la Patriarhul Grigorie al VII-lea privind introducerea noului calendar. Renovaționiștii au perceput acest gest de atenție ca fiind un act de recunoaștere a lor.

Susținerea directă a renovaționiștilor și a bolșevicilor

29 martie 1924

Patriarhia Constantinopolului a trimis Arhiepiscopului Anastasie Gribanovsky, administratorul comunităților ruse din Istanbul, o scrisoare în care era prescris pentru clerul rus de pe teritoriul Patriarhiei să evite „manifestările de natură politică, precum și menționarea numelor și a persoanelor care indică așteptări și preferințe politice și, prin urmare, pot provoca prejudicii grave atât unor oameni

în parte, cât și în general”. Explicând conținutul acestei scrisori, secretarul Sinodului de la Constantinopol a scris că aici „este interzis să atingi subiectul bolșevismului din orice punct de vedere, chiar și drept sursă vădit antireligioasă, anti-morală, deoarece acest lucru ar putea arunca o umbră asupra puterii sovietice, recunoscută ca fiind legitimă de întregul popor rus și de Patriarhul Tihon”. Clericii ruși au fost sfătuiți să „recunoască bolșevicii”. În plus, datorită recunoașterii sinodului renovaționiștilor din URSS de către Patriarhia Constantinopolului, ierarhilor ruși din Istanbul li s-a interzis cu strictețe să pronunțe numele Patriarhului Tihon în timpul slujbelor și să pomenească Sinodul Arhieresc Rus din afara Rusiei. Arhiepiscopii Anastasie Gribanovsky și Alexandru Nemolovsky au refuzat să se supună acestui decret.

Mutarea Patriarhiei Constantinopolului în Rusia

18 aprilie 1924

Sinodul renovaționist a decretat următoarele:

„Având în vedere expulzarea Patriarhului Ecumenic Grigorie al VII-lea de către kemaliști și situația sa financiară dificilă, să propunem să-i oferim ospitalitate celui care veghează mereu asupra intereselor bisericii ortodoxe din Rusia, fapt pentru care, cu acordul celor cinci (Troțki, Smidovici, Galkin, Krasikov și Tuchkov), să i se acorde dreptul de a-și alege în mod liber drept loc de reședință unul dintre următoarele orașe: Novorosiysk, Odessa, Kiev, Petrograd și chiar Moscova, cu acoperirea tuturor cheltuielilor, atât a Sanctității Sale Grigorie al VII-lea, cât și a întregului său alai, cu condiția legalizării sinodului renovaționiștilor și a tuturor deciziilor sinodului renovaționist din 1923, care l-a demis pe

Patriarhul Tihon”.

Ouă din partea Patriarhului

Primăvara anului 1924

Patriarhul Constantinopolului, Grigorie al VII-lea, a transmis salutările sale sinodului renașioniștilor sub forma unor ouă de Paști.

Presiuni asupra Patriarhului Tihon

6 mai 1924

În discursul său în fața Sinodului de la Constantinopol, Patriarhul Grigorie al VII-lea a îndemnat pe Sanctitatea Sa Patriarhul Tihon al Moscovei și al întregii Rusii să renunțe de bunăvoie la Patriarhie și să se retragă imediat din Administrația Bisericii. Potrivit documentului intitulat „Discursul introductiv al Sanctității Sale Patriarhul Ecumenic Grigorie al VII-lea și decizia Sfântului Sinod cu privire la elementele de bază ale activității Misiunii Patriarhale care pleacă în URSS”, vehiculat la Moscova în traducerea Arhimandritului Vasile Dimopoulos, Patriarhul Grigorie al VII-lea a declarat că „la invitația cercurilor bisericești ale URSS” (adică a renașioniștilor) a acceptat „chestiunea soluționării tulburărilor și a dezacordurilor care au avut loc în ultima vreme în Biserica soră de acolo, numind pentru aceasta o comisie specială patriarhală, alcătuită din arhierei”. Comisia urma „să meargă acolo pentru a ajuta, cu ajutorul lui Dumnezeu, prin cuvintele dragostei și prin diverse indicații la restabilirea înțelegerii și a unității în Biserica soră, spre binele întregii Ortodoxii”. A existat o clauză specială conform căreia „comisia trimisă ar trebui să se bazeze în lucrările sale pe curentele bisericești de acolo, care sunt loiale Guvernului URSS”.

1 iunie 1924

Ziarul „Izvestia CEC” („Știrile Comitetului Executiv Central”) a publicat un articol cu titlul „Patriarhul ecumenic l-a revocat pe fostul Patriarh Tihon de la conducerea Bisericii Ruse” în care se spunea:

„Reprezentantul Patriarhului Ecumenic la Moscova, Arhimandritul Vasile Dimopoulos, a informat un reprezentant al Agenției Ruse de Telegraf despre următoarele: „Tocmai am primit un mesaj din Constantinopol, conform căruia Sinodul Patriarhal al Constantinopolului, sub președinția Patriarhului Ecumenic Grigorie al VII-lea, a emis o decizie de înlăturare a Patriarhului Tihon de la conducerea Bisericii Ortodoxe Ruse, ca fiind vinovat pentru toată tulburarea bisericească. Această rezoluție a fost adoptată la o ședință a Sinodului ținut în prezența Patriarhului Ecumenic în data de 6 mai și a fost aprobată în unanimitate”. Potrivit Arhimandritului Vasile, acest decret este rezultatul sfaturilor repetate din partea Patriarhilor din Răsărit și, în special, a Patriarhului Serbiei. În același timp, Patriarhul Constantinopolului trimite la Moscova o comisie competentă, alcătuită din cei mai proeminenți ierarhi din Răsărit pentru a studia problemele Bisericii Ortodoxe Ruse... În paralel, Patriarhul Ecumenic a

recunoscut sinodul rus (al renovaționiștilor) ca fiind conducătorul oficial al Bisericii Ortodoxe Ruse și a interzis să officieze slujbe acelor ierarhi care fugiseră din Rusia în străinătate, în frunte cu Antonie Hrapovițky. Toți acești ierarhi sunt deferiți instanței bisericești de judecată”.

18 iunie 1924

Sanctitatea Sa Patriarhul Tihon, în scrisoarea de răspuns adresată Patriarhului Grigorie al VII-lea, a respins în mod temeinic aceste îndemnuri inadecvate:

„Nu puțin am fost tulburați și surprinși de faptul că... Întâistătătorul Bisericii din Constantinopol, fără nicio consultare prealabilă cu Noi, în calitate de reprezentant legal și conducător al întregii Biserici Ortodoxe Ruse, intervine în viața și treburile interne ale Bisericii autocefale Ruse. Sfintele Sinoade (a se vedea canoanele 2 și 3 de la Sinodul II Ecumenic ș.a.) au recunoscut întotdeauna după episcopul Constantinopolului doar întâietatea în cinste, dar nu au recunoscut și nu recunosc după el întâietatea în putere sau întâietatea în general... Prin urmare, orice trimitere a oricărei comisii fără a mă contacta pe Mine în calitate de singurul Întâistătător legitim și ortodox al Bisericii Ortodoxe Ruse, fără știrea mea este neligitimă, nu va fi acceptată de poporul ortodox rus și nu va aduce pace, ci o tulburare și o scindare mai mare în viața Bisericii Ortodoxe Ruse care și fără aceste lucruri este una multpătimitoare... Poporul nu este cu schismaticii, ci cu Patriarhul său legitim și ortodox. Este admisibil să ne îndoim și de măsura propusă de Sanctitatea Voastră pentru a restabili pacea în Biserică, care constă în îndepărtarea Mea de la conducerea Bisericii și o abolire măcar temporară a instituției Patriarhale în Rusia. Acest lucru nu va aduce pace în Sfânta Biserică, ci va da naștere la o nouă tulburare, va aduce necazuri noi arhipăstorilor și păstorilor credincioși Nouă, care și așa pătimesc multe...”.

După această scrisoare, Patriarhul Grigorie al VII-lea a întrerupt comunicarea cu Sanctitatea Sa Patriarhul Tihon și de acum înainte a menținut corespondența doar cu Sinodul renovaționiștilor.

În numele întregului proletariat de la Constantinopol

21 iulie 1924

Reprezentantul Patriarhului Constantinopolului în URSS, Arhimandritul Vasile Dimopoulos, în numele Patriarhului Grigorie al VII-lea și „al întregului proletariat din Constantinopol”, s-a adresat șefului Secretariatului pentru culte din cadrul Prezidiului Comitetului Executiv Central al URSS P.G. Smidovici: „După ce și-a biruit dușmanii, a depășit orice obstacole și s-a întărit, Rusia sovietică poate răspunde acum cererilor proletariatului din Orientul Apropiat, care este binevoitor față de ea și, astfel, să îl facă și mai binevoitor. Stă în puterea dumneavoastră, tovarășe Smidovici, să faceți ca numele Rusiei sovietice să devină în Orient și mai cunoscut decât a fost odinioară și vă rog cu căldură să faceți un mare serviciu Patriarhiei Constantinopolului, ca un guvern puternic al unui stat puternic, mai ales că Patriarhul Ecumenic, care este recunoscut în Răsărit drept lider al întregului popor ortodox, prin acțiunile sale a arătat în mod clar bunăvoința față de puterea sovietică, pe care a recunoscut-o”.

Eminența cenușie a Constantinopolului

27 septembrie 1927

Patriarhul Constantinopolului, Vasile al III-lea, a trimis o scrisoare președintelui Comitetului Executiv Central al URSS, M.I. Kalinin, confirmând autorizarea Arhimandritului Vasile Dimopoulos ca reprezentant al său și „a mulțumit din suflet” pentru atitudinea binevoitoare față de sine. În același timp, Vasile Dimopoulos, conform presei renovaționiste, „resfințe” bisericile „lui Tihon” pentru renovaționiști, păstrând comuniunea euharistică numai cu ei.

9-12 februarie 1929

Arhimandritul Vasile Dimopoulos, care reprezenta Patriarhia Constantinopolului în URSS, a săvârșit slujbe solemne în bisericile renovaționiștilor din Leningrad, îndemnându-i pe credincioși să se unească în jurul sfântului sinod renovaționist cu ocazia pregătirilor pentru Sinodul Ecumenic.